СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том III

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ III

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME III

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ III
ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

THE FRANCHISE BUSINESS MODEL IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL BUSINESS: OPPORTUNITIES AND LEGAL PERSPECTIVES
Prof. Dr. Emilija Gjorgjioska, PhD, Prof. Dr. Tatjana Spaseska, PhD, Prof. Dr. Aneta Risteska-Jankuloska, PhD, Prof. Dr. Dragica Odzaklieska, PhD 9

ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ СРЕД МЛАДИ БЪЛГАРСКИ ПРЕДПРИЕМАЧИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Любомир Николов..... 19

ПОТЕНЦИАЛ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СХЕМИ ЗА КАЧЕСТВО ПРИ СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРОДУКТИ И ХРАНИ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Марина Николова..... 27

ПРИЛАГАНЕ НА КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ ПРИ МОНИТОРИНГ НА ДЕБИТОРСКАТА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ
Проф. д-р Светослав Илийчовски..... 37

ФОЛКЛОРНИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО РЕСУРС ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ: СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД
Проф. д-р Теодора Димитрова, д-р Захарина Томова 47

ОЦЕНКА НА ЧУВСТВИТЕЛНОСТТА НА ВЪТРЕШНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ОСНОВНИ ХРАНИТЕЛНИ ПРОДУКТИ В КОНТЕКСТА НА ХРАНИТЕЛНАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ангел Саров, Гл. ас. д-р Михаела Михайлова, гл. ас. д-р Даниела Цвяткова, гс. д-р Боряна Козарева, ас. Диляна Бояджиева 54

ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ НА БАЛКАНИТЕ – ХРОНОЛОГИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Добрин Ганчев, доц. д-р Сергей Найденов 62

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УПРАВЛЕНСКИЯ ПРОЦЕС В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА
Доц. д-р Елена Йорданова, гл. ас. д-р Георги Ангелов, гл. ас. д-р Цветан Марков..... 73

ПОДКРЕПА НА ИНИЦИАТИВИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ - ВОДЯТ ЛИ ПОЛОЖИТЕЛНИТЕ НАГЛАСИ ДО ГОТОВНОСТ ЗА ПОЕМАНЕ НА РАЗХОДИ?
Доц. д-р Емил Николов 78

ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА – ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОНТЕКСТ
Доц. д-р Искра Пантелеева, проф. д-р Беата Сковрон-Миелник, гл. ас. д-р Себастиан Наройчик..... 88

ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ КАТО ДВИГАТЕЛИ НА НОВИТЕ ТЕНДЕНЦИИ В ТУРИЗМА
Доц. д-р Любка Илиева, проф. д.ик.н. Марина Алексеевна Измайлова 97

ИНОВАЦИОННИ ПОДХОДИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРОПЕРАТОРСКАТА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Любомира Тодорова 105

СЕМЕЙНИЯТ БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ КАТО МОДЕЛ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Петранка Мидова 112

ПРИНОС НА ИКОНОМИКАТА НА СПОДЕЛЯНЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Петя Иванова..... 119

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА АНАЛИЗА НА ГОЛЕМИ ДАННИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ РИТЕЙЛ СЕКТОРА: ПРИМЕРИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ
Доц. д-р Симеонка Петрова..... 127

THE ROLE OF DIGITAL ECOSYSTEMS IN ACCELERATING ENTREPRENEURIAL CAPACITY IN EMERGING ECONOMIES
Assoc. Prof., PhD Tatiana Bucos..... 137

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА И ГЕОПОЛИТИЧЕСКА КРИЗА
Доц. д-р Тихомир Личев..... 145

СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА – ХАРАКТЕРИСТИКИ, ЦЕЛИ, ОБХВАТ
Гл. ас. д-р Ваня Ганева..... 151

ДИСПРОПОРЦИИ В ДИГИТАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова, гл. ас. д-р Иван Маринов..... 158

СЪТРУДНИЧЕСТВОТО И ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ КАТО ДВИГАТЕЛИ ЗА ИНОВАЦИИ И РАЗВИТИЕ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Гл. ас. д-р Ивайло Костов 166

THE INTRODUCTION OF THE EURO AND THE FUTURE OF RETAIL TRADE IN BULGARIA: ATTITUDES AND PROSPECTS
Head Assist. Prof. PhD, Ivan Marinov 173

СЪВРЕМЕННИ АГРОБИЗНЕС РЕШЕНИЯ В КОНТЕКСТА НА КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева..... 181

ДИГИТАЛНО ПРЕПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ: ИНОВАЦИИ, МАРКЕТИНГ И ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Кристина Шопова, д-р Юлия Проценко 188

СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ГРИФИД ХОТЕЛИ
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 196

ТЪРГОВСКИ КОМУНИКАЦИИ И ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ ОТ СЪВРЕМЕННИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФИРМИ
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 204

ДОВЕРИЕТО В СПОДЕЛЯНЕТО НА ЗНАНИЯ
Гл. ас. д-р Явор Станев 208

ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В КОНТЕКСТА НА НАГЛАСИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО И БИЗНЕС
Ас. д-р Александър Личев 217

ТЕНДЕНЦИИ ПРИ РЕГИСТРАЦИЯТА НА ДРУЖЕСТВА С ПРОМЕНЛИВ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Елена Вълчева 225

ТЪРГОВСКИТЕ ФИРМИ В СВИЩОВ В ПЕРИОДА ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО ДО ВОЙНИТЕ (1912-1918 Г.) – ОБЩ ПРЕГЛЕД
Преп. д-р Емилия Вачева 232

СПЕЦИФИКИ ПРИ „МОДУЛИРАНЕ“ НА ПРАВООТНОШЕНИЯТА В АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“ /ОБЗОР НА ПОРОЧНАТА САНКЦИОННА ПРАКТИКА
Преп. Игнат Папазов 240

ОБОГАТЯВАНЕТО НА ДЛЪЖНОСТТА – СТРАТЕГИЯ ЗА МОТИВАЦИЯ И ПРЕДПОСТАВКА ЗА ФОРМИРАНЕ НА НЕФОРМАЛНИ ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ
Докторант Анелия Станева 246

РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ В РАЗВИТИЕТО НА ПОДХОДА ЛИДЕР КЪМ ВОМР
Докторант Аделина Ангелова 253

ПОТЕНЦИАЛ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ГОЛФ ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ангел Ангелов 263

ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТОСТТА И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В БАЛНЕО, СПА И УЕЛНЕС ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Антоанета Христова, ас. д-р Бартош Марчинковски 270

ДИСБАЛАНСИ И ПАЗАРНИ ДЕФОРМАЦИИ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Атанас Атанасов 278

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ПОТЕНЦИАЛА НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Боримил Шопов 285

КЛИМАТОЛЕЧЕНИЕТО КАТО СПЕЦИАЛИЗИРАНА ФОРМА НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ: ТЕОРЕТИЧЕН АНАЛИЗ И КОНЦЕПТУАЛНО ПОЗИЦИОНИРАНЕ
Докторант Ваня Стоева-Андонова..... 290

ОТ ЛИНЕЙНИЯ КЪМ КРЪГОВИЯ МОДЕЛ: КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ И СЕКТОРНИ ПРОЯВЛЕНИЯ В ТУРИЗМА
Докторант Виктория Георгиева Джамбазка..... 297

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ОСНОВНИ НАПРАВЛЕНИЯ И ЦЕЛЕВИ ОРИЕНТИРИ
Докторант Деница Гъркова 306

ЗАЩО ESG НЕ РАБОТИ (И КАК ДА ГО НАПРАВИМ ДА РАБОТИ): КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА ESG ПРАКТИКИТЕ В МСП
Докторант Десислава Белева-Димитрова 313

МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ
Докторант Ива Пламенова Панайотова..... 324

ТЕХНОЛОГИЧНИТЕ ИНОВАЦИИ КАТО ФАКТОР ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Докторант Калин Борисов..... 332

ФИНАНСИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ЧРЕЗ НПВУ И ЕВРОПЕЙСКИТЕ ФОНДОВЕ
Докторант Мария Иванова Павлова-Кондрова..... 340

ЗАПЛАХИ ЗА КОРПОРАТИВНАТА СИГУРНОСТ ПРЕД ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС
Докторант Ралица Йовчева..... 349

ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ КАТО ФАКТОР ЗА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Теодора Попова 357

РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИЯТА В БЪЛГАРИЯ – РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ
Докторант Тихомир Георгиев..... 367

РОЛЯТА НА КЕТЪРИНГ ОБСЛУЖВАНЕТО КАТО ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ АТРАКТИВНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СЪБИТИЯ
Докторант Цветелина Петрова..... 375

СЪВРЕМЕННИ МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОДИ ПРИ РЕАЛИЗИРАНЕ НА УЧЕНИЧЕСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПЪТУВАНИЯ
Докторант Цветелина Телбис 382

ИНТЕГРИРАНЕ НА КРЪГОВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА КАТО ОСНОВА ЗА ПРЕХОД КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0
Докторант Захари Пенев..... 390

ESG PERFORMANCE AND MARKET VALUATION IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: THE MODERATING ROLE OF IDIOSYNCRATIC RISK
PhD student Yan Fu 398

R&D CAPITAL INTENSITY AND FIRM VALUE IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: EVIDENCE FROM OWNERSHIP HETEROGENEITY
PhD student Xinyue Du 412

UNMANNEDSTORES–НОВАТА КОНЦЕПЦИЯ В СВЕТОВНАТА ТЪРГОВСКА ПРАКТИКА
Студент Аница Декова 425

ОТРАСЛОВА СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА И НЕЙНОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
Студент Борислава Горецова 431

ВЛИЯНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ВЪРХУ УПРАВЛЕНСКИТЕ РЕШЕНИЯ В МАЛКИЯ БИЗНЕС
Студент Даяна Пламенова Лучева 441

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

ELENA DALLES AND PHILANTHROPY IN BELLE ÉPOQUE: HERITAGE, SOCIAL IMPACT AND CULTURAL LEGACY
Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 455

РЕСУРСНИ И ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА ИИ-БАЗИРАНИ СИСТЕМИ В БЪЛГАРСКИТЕ ЧИТАЛИЩА
Доц. д-р Александрина Александрова, гл. ас. д-р Атанаска Решеткова, гл. ас. д-р Евгени Овчинников 487

ОТВЪД РЕКА ДУНАВ: НЕВИДИМИЯТ ИКОНОМИЧЕСКИ, ИНТЕЛЕКТУАЛЕН И КУЛТУРЕН МОСТ МЕЖДУ СВИЩОВ И БУКУРЕЩ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ
Доц. д-р Александър Ганчев 495

КУЛТУРНОТО И ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО ОБЕКТ НА УСТОЙЧИВАТА ОТЧЕТНОСТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, студент Emanuel Proenca Gomes, студент Rodrigo Miguel Gomes Rodrigues, студент Lara Alexandra De Paiva Tome, студент Miguel Angelo Bretes Pereira Carolo студент Santiago Pimenta Fernandes, студент Faisal S. A. Abulhatal 502

ПАРАДОКСИТЕ НА ЕДИН ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТ: РЕСТОРАНТ И БАР-ВАРИЕТЕ „ЦИГАНСКИ ТАБОР“ МЕЖДУ ЕТНИЧЕСКАТА КУЛТУРА И КОМЕРСИАЛНАТА ЕКЗОТИЗАЦИЯ
Доц. д-р Йелис Еролова, гл. ас. д-р Бехрин Шопова 509

РАЗВИТИЕ НА СТОПАНСКАТА ЕТИКА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Катя Личева 517

REMARKABLE, VETERAN AND MONUMENTAL TREES AS HERITAGE: RECOGNITION AND THE GOVERNANCE OF CARE IN SELECTED EUROPEAN JURISDICTIONS
Assoc. Prof. Lucia Nováková, PhD, Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 522

ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯТ МОДЕЛ НА СТОПАНСКАТА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“ ЗА КАЧЕСТВО И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – 90 ГОДИНИ ЛИДЕРСТВО В ИКОНОМИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТРАНАТА
Доц. д-р Росица Колева 540

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИНОВАЦИИ В КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ
Гл. ас. д-р Милен Атанасов, ас. д-р Йоана Константинова..... 550

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE EDUCATION SYSTEM
Senior Instructor PhD in Economic Sciences Fuad Jabbarov Zeydulla Oglu 558

POTENTIAL OF INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORKS PROTECTING INTRINSIC VALUES IN CULTURAL HERITAGE
Assistant Professor PhD Said Edaich 567

MANAGEMENT OF CULTURAL-RELIGIOUS HERITAGE: HISTORICAL, SPIRITUAL, AND INTERNATIONAL DIMENSIONS OF FÁTIMA AND CZĘSTOCHOWA
Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD, Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Elżbieta Karaśq, PhD..... 576

INDUSTRY-ORIENTED CHINESE CRAFTS: AN EXPECTATIONS PERSPECTIVE
Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD 588

WOMEN DONATIONS TO SWEDISH RELIGIOUS INSTITUTIONS
PhD student Ciocoiu Elena-Adriana 599

РОЛЯТА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ЗА ОПАЗВАНЕТО НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
Студент Димитрийка Атанасова Чакова 606

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО РЕСУРС ЗА МЕСТНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В МАЛКИТЕ ГРАДОВЕ
Студент Николина Кирякова 615

ТЪРГОВСКИТЕ ФИРМИ В СВИЩОВ В ПЕРИОДА ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО ДО ВОЙНИТЕ (1912-1918 Г.) – ОБЩ ПРЕГЛЕД

Преподавател д-р Емилия Вачева[1]

Резюме: *Настоящият доклад разглежда основните направления в дейността на търговските фирми в Свищов след Освобождението до началото на войните (1912–1918 г.). Проследява се устойчивостта на водещи фирми, структурните им промени и адаптацията им към променящите се стопански условия. Очертава се мястото и приносът на търговското съсловие към стопанския и обществения живот на града.*

Ключови думи: *Свищов, търговия, икономическа криза, стопанско развитие*

JEL: N73, L81, L26

TRADE COMPANIES IN SVISHTOV IN THE PERIOD FROM THE LIBERATION TO THE WARS (1912–1918) – GENERAL OVERVIEW

EmiliaVacheva -Assistant Professor

Abstract: *This paper examines the main areas of activity of trading firms in Svishtov from the Liberation of Bulgaria to the beginning of the Balkan Wars and World War I (1912–1918). It traces the sustainability of leading firms, their structural changes, and their adaptation to changing economic conditions. The role and contribution of the merchant community to the economic and social life of the city are also outlined.*

Key words*: Svishtov, trade, economic crisis, economic development*

JEL: N73, L81, L26

1. Въведение

През Възраждането Свищов се утвърждава като важен търговски център в придунавската част на Османската империя, благодарение на благоприятното си географско положение, развитите икономически връзки и предприемчивостта на местните търговци. След Освобождението градът запазва и съществено укрепва значението си, като до края на XIX век заема

[1] e.vacheva@uni-svishtov.bg, Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов

водещо място в износа на зърнени храни сред дунавските градове. В края на века обаче започва икономически упадък, породен от финансовата криза от 1897 г., природни бедствия и нарастваща конкуренция. Допълнително влияние оказват развитието на железопътния транспорт и административните промени, които отслабват търговската роля на града. (Маринова, 2016, 2019)

Целта на настоящия доклад е да се направи общ преглед на търговските фирми в Свищов в периода от Освобождението до войните (1912 -1918 г.) В изложението те са групирани според браншовата им принадлежност, откроявайки водещите фирми. Изясняват се факторите за тяхното развитие, устойчивост и влияние върху икономическия живот на града, както и продължителността на тяхната дейност. Направените обобщения и анализи са въз основа на сведенията от Търговския дружествен регистър и Търговския едноличен регистър на Свищовския окръжен съд, воден от 1898 г. и съхраняван в Държавния архив – Велико Търново[2]. Привлечени са данни и от сборника „Български алманах“, издаван в периода 1892–1911 г. (Български алманах, 1892, 1893, 1894, 1895,1 896, 1897, 1902-1903, 1911), както и информация от национални и местни периодични издания.

С търговска дейност още от възрожденския период се препитава една значителна част от свищовското население. В новите условия след 1878 г. се регистрира процес, свързан с възникването на редица нови търговски фирми, през митницата се извършва голям стокооборот, според който Свищов заема водещо място във вносно-износната търговия по Дунава. До края на XIXв. постепенно се оформят отделни браншови направления.

Точният брой на търговците през посочения период не може да се установи със сигурност. Причина за това е, че някои от фирмите не успяват да се регистрират в Търговския регистър през 1898 г. по различни причини. Вписването им в изданията на „Български алманах“ не е задължително, а се извършва по желание на търговците, главно с рекламна цел. Поради това част от фирмите могат да бъдат проследени единствено чрез сведенията в местния периодичен печат или в протоколните книги на градската община.

2. Основни направления в дейността на търговските фирми

В следосвобожденските години броят на търговците, които се прехранват от търговия с **храни,** продължава да е най-голям. Едни от най-устойчивите в бранша са: „Братя Самоковлиеви“, „Георги Н. Високов“, „Атанас Ил. Халачев“, „Ив. Панев и синове”, „Филип Маринов”, „Михаил К. Аврамов“, „Братя Караначеви“, „Алеко Николиев“, „Ангел. И. Дюлгеров“, „Пантелей Хинков“, „Васил Хр. Стаевски и Минко Хр. Стаевски“, „Еким Манолов и синове“ и др.

[2] Държавен архив – В. Търново, Фонд 928К, опис 1, а.е. 261, 593, 645, 647.

Известен възрожденски търговец, който успешно развива своята дейност и след Освобождението, е Ради Фичев. Той е роден през 1824 г. във Вишовград, на младини идва в Свищов и започва работа в житарската фирма „Братя Цанкови“ [3]. С времето става съдружник на Коста и Тодор Цанкови и техен зет, след като се оженва за сестра им Томаица Цанкова. През 1888 г. Ради Фичев създава фирмата за търговия с храни „Фичев, Халачев & Сие“, а през 1904 г. става съсобственик на „Радю Фичев & Сие“, занимаваща се с търговия с дървен материал. И двете фирми се развиват успешно до края на разглеждания период.

Друга фирма, която най-дълго се задържа на пазара, е „Ив. Панев & Синове“ (1878 г.), пример за приемственост в търговската дейност. Иван Панев (1822–1900), роден в Свищов в семейство на стари търговци, първоначално притежава бакалия, а впоследствие разширява дейността си с търговия на храни (Ганчев, 1929). След Освобождението заедно със сина си Теофан Ив. Панев основава събирателно дружество за търговия с храни и дървен строителен материал. През 1900 г. Иван Панев се оттегля поради старост, а управлението поема Теофан Ив. Панев. По същото време внукът му Иван П. Панев основава фирма за банкерство, комисионна и агентура, след като получава икономическо образование в Свищов и Виенската търговска академия (Маринова, Вачева, 2018).

Една от най-заможните фирми в града е „Братя Самоковлиеви“. Тя представлява събирателно дружество със солидарна неограничена отговорност, основано през 1873 г. от двамата братя – Апостол и Янко Г. Самоковлиеви. От края на 90-те години на XIX в. наред с износ на зърнени храни, братята се захващат и с внос на колониални и манифактурни стоки. Успоредно с това развиват и банкерство, но в значително по-малка степен. То придобива по-голяма тежест в общата им дейност и ангажира по-значителен дял от капиталите им едва след свиването на търговията в града в края на XIX и началото на XX в.[4]

Сред най-заможните фирми в града е „Братя Самоковлиеви“ – събирателно дружество със солидарна неограничена отговорност, основано през 1873 г. от братята Апостол и Янко Г. Самоковлиеви. От края на 90-те години на XIX в., наред с износа на зърнени храни, те се занимават и с внос на колониални и манифактурни стоки, както и с банкерство.

Характерно за фирмите от този бранш е, че по-голямата част от тях се занимават основно с търговия със зърнени храни, а търговията с други артикули им носи допълнителни доходи и своеобразна застраховка при неурожай или други негативни ситуации. През 1893 г. Филип Маринов и

[3] Съществува информация, че по време на големия пожар в града през 1870 г. изгарят всичките му складове, но с помощта на благодетеля Евлоги Георгиев, Ради Фичев успява да възобнови търговската си дейност (Ганчев, 1929, Николова, 2008).

[4] През 1911 г. те вече фигурират в раздела на банкерите като собственици на банкерска къща (Български алманах, 1911)

синовете му пренасочват натрупания капитал и основават „Филип Маринов & Синове“ за продажба на железарски стоки. Част от житарите свързват търговията с производството на брашно в собствени мелници. През 1898 г. е основано дружеството „Христо Теодоров, Васил Златанов и Георги С. Ковачев“ за купуване на храни, мелене и продажба на брашно. През 1899 г. „Петрович & Веселинов“ започва фабрикуване на брашна в собствена валцова мелница и търговия с храни, но през 1901 г. е закрито, след което Стефан Т. Веселинов регистрира еднолична фирма. През 1906 г. Васил Златанов основава собствена фирма за търговия със зърно, производство на брашно, доставки за войската, горивни материали и хлебарство. През 1910 г. той и Стефан Т. Веселинов закриват едноличните си фирми и заедно с братята си основават „Веселинов & Златанови“, занимаваща се с покупко-продажба на храни и производство на брашно в собствена валцова мелница.

Редица фирми успешно развиват и сарафлъка заедно с житарството – „Алеко Николиев“, “Яков Маламед“, „Хаим Маламед“, „Яков Джаен“, „Георги Н. Високов“.

Известен брой търговци, които се квалифицират към групата на бакалите в града, отбелязват в молбите си за регистрация в Окръжния съд, че основната дейност на техните фирми ще бъде освен бакалия, но и търговия с храни. Сред тях са: „Никола М. Кацаров“, „Дончо С. Робов“, „М. Игнатов & Л. Траянов“, „Иван Парчев & Сие“ и др.

Важно място в стопанския живот на града заемат търговците на **колониални стоки**, чийто брой са приблизително 50. Едни от най-устойчивите фирми, активни до края на разглеждания период, са: „Димитър Начович“ (1845 г.), „В&Д Павурджиев“ (1875 г.), „Тодор Касабов и Сие“ (1878 г.), „Рашо Пенев“ (1890 г.), „Братя Константинови“ (1882 г.), „Братя Иван и Андрей К. Самоковлиеви“(1895 г.), „Иван Йорданов“ (1896 г.) и др.

Икономическата криза се отразява негативно върху развитието на сдружението „Д. Начович“, като постепенно го поставя във финансови затруднения и в началото на XX в. води до неговия фалит. Димитър Начович, известен възрожденски търговец на колониални стоки, развива успешна търговска дейност с кантори във Виена, Букурещ и Галац, към която се присъединява и синът му Григор Начович. След оттеглянето му от семейния бизнес през 1895 г. бащата решава да направи Марко Павлов свой съдружник, но лошото управление, злоупотребите със стоки и фалшифицирането на документи допринасят за задълбочаването на кризата във фирмата. Въпреки опитите на Григор Начович да спаси семейните дела чрез разпродажба на имоти и уреждане на задълженията с БНБ, след смъртта на Димитър Начович през 1901 г. фирмата официално фалира (Атанасова, 2019). Димитър Начович оставя значима следа в обществения живот на града със своя авторитет, интелигентност и благотворителност. Той е и просветен деец и един от основателите на местното читалище, чиито основи са положени в дома му.

Голяма група са и търговците на **манифактурни стоки**. Най-рано са основани: „Ангел Цвятков & С-ие“ (1847 г.), „Петър Димов и Христо Донков“(1868 г.) и „Арон Б. Леон“ (1870 г.), които успяват да развият своята дейност и след Освобождението. Една от най-известните и устойчиви фирми в града е „Ангел Цвятков & С-ие“. Нейният основател Ангел Цвятков е роден около 1828 г. в Свищов, започва като терзия-шивач, но през 1847 г. основава събирателно дружество за търговия с манифактурни стоки, което заедно със синовете му Филип, Владимир, Цветан и Стефан се утвърждава като лидер във вноса на такива стоки. Фирмата развива широка търговска мрежа с партньори от Централна и Западна Европа и България и предлага разнообразни стоки. Въпреки свиването на дейността по време на финансовата криза, тя разширява присъствието си с клонове в Русе и София и продължава търговската си дейност. Успехът на Ангел Цвятков и неговите синове се дължи на техния професионализъм, коректност, добра организация и инициативност (Вачева, 2018).

Едни от първите **комисионери** в града след Освобождението са: „П. А. Х. Константинов“ (1898 г.), „Васил Кърскиев“ и „Паяков & Вълев“ **(**1897 г.). В края на XIXв. се основава събирателното дружество „Ангелов & Дашев“ (1 февруари 1899 г.), което се управлява от Алеко Дашев и Йордан П. Ангелов.

Прави впечатление, че почти всички фирми, които се създават в края наXIXв. и началото на XXв., осъществяват съвместно с комисионерството дейности, изискващи сериозни финансови възможности, като банкерство, размяна на пари и инкасо и пр. По-големите от тях са „Киро М. Абаджиев“ (1899 г.), „Иван П. Панев“ (1900 г.) (Маринова, Вачева,2018), „Теодоров Сие Ненов“ (1902 г.), „Алеко Н. Тодоров“ (1908 г.), „Н. Абулаш, Хр. Колев & Сие“ (1909 г.).

Към комисионерството се насочват и някои от големите житарски фирми като „Еким Манолов и сие“[5], „Коста Семерджиев“ (1906 г.). Успешно съвместяват посредническата дейност с книгоиздаването и фирмите на Владимир Манев и Димитър Петров.

Значителен брой фирми се препитават с наемането на градските блата и **търговия с риба**. С установени традиции в този бранш, още от възрожденския период е фамилия Пелтекови (Ганчев, 1929). През 1887 г. братята Коста Ив. Пелтеков и Тодор Ив. Пелтеков основават събирателното дружество „Братя Иван Пелтеков&Сие“. Техни съдружници стават Георги Ганчев и Георги Андреев.

В началото на 1904 г. друг наследник на възрожденския род - Петър Т. Пелтеков основава едноличната фирма „Петър Т. Пелтеков“ и влиза в събирателното дружество „Петър Т. Пелтеков & Сие“**,** в което става

[5] За това се съди от отбелязването й в Български алманах за 1911 г., освен в графа „Житари“, така и в „Агенти-комисионери“ (Български алманах, 1911)

съсобственик с Христо Теодоров. Целта и на двете фирми е рибарство и експлоатация на държавното свищовско блато „Бескут“ за срок от 5 години – 1904-1908 г. Фирмите развиват своята дейност със сигурност до началото на войните (1912-1918 г.). На 1 декември 1909 г. Тодор Ив. Пелтеков и Георги Андреев основават събирателно дружество, носещо техните имена. Фирмата прекратява своята дейност през ноември 1913 г.

Други известни фирми, които остават устойчиви на пазара и през двата периода, са „Георги Ганчов“ (1875 г.), „Димитър Лазаров, Христо Костов & Сие“ и „Христо Теодоров и Ангел Данков“ (1895 г.), като в Алманах за 1911 г. е отбелязан само Христо Теодоров в графа „Рибари“ като едноличен търговец.

Сравнително по-малко на брой са търговците, които се занимават с продажбата на **дървен строителен материал**. По-значимите от тях са: „Братя Теодорови“ (1868 г.), „Киро Ил. Вълев“ (1868 г.), „Кирил Д. Аврамов & сие“ (1895 г.). През април 1902 г. Кирил Д. Аврамов преустановява своята търговска дейност и се оттегля от двете фирми, в които има дялов капитал - „Кирил Д. Аврамов &сие“ и „Аврамов и Цоков“ (1878 г. за търговия със сол). Активът и пасивът на дружеството „Кирил Д. Аврамов & сие“ се поема от „Братя Караначеви“.

Към продажбата на дървен материал през 1910 г. се насочват и фирмите „А. Добринов & Сие“, „Иван Панков“ (1879 г.), „Ар. Абелес“, „М. Цвятков & Илия Лазаров“ (1895 г.), „Иван Т. Шопов & сие“ (1897 г.), „Хараламби Карпарски“, „Аврамов и Цоков“, „Братя Караначеви“, „Теофан Ив. Панев“, „Братя Теодорови“, „Радю Фичев & Сие“ и „Шаренков и Райчев“ .

Лидер в търговия с **железарски стоки** е дружеството „Филип Маринов & Синове“. То е основано през 1893 г. от съдружниците Филип Маринов, Марин Ф. Маринов, Александър Маринов. Фирмата си спечелва името на коректен търговец, предлагащ качествена стока на умерени цени – пръскачки „Корнелия“, син камък и др.[6] Постепенно практиката й се разширява и на 1 май 1905 г. отваря клон в Никопол с управител Николай А. Маринов[7]. Собствениците използват търговския си нюх и се ориентират към предлагането на стоки, необходими на местните стопани и занаятчии. В началото на XX в. в добре заредения им магазин започват да предлагат на едро и дребно всякакви железарии, колониални стоки, греди, всички приспособления за парни машини, гумени и железни тръби, стъкла, композиция за лагери, пръскачки „Корнелия“, син камък и много други стоки[8]. Поради разнообразието на предлаганите стоки, в Алманаха за 1911 г. фирмата е отбелязана в графа „Железария“ и в графа „Колониал на едро“. По същия начин и фирмата „Братя Константинови“ се занимава с търговия на железарски и колониални стоки, затова тя често е вписвана и в двете графи в

[6] Дунавски известия, V, 34, 4 юни 1899, с. 1.
[7] Ратник, V, 217, 22 май 1905, с. 3
[8] Родина, I, 2, 3 юни 1911, с. 4; Родина, I, 9, 23 юли 1911, с. 1.

годишните Алманаси до 1911 г. Сред най-дълго задържалите се в този бранш е и командитното дружество „Слави Драганов“. То е основано през 1898 г. с цел купуване и продаване на разни железарии и бояджийски (дограманджийски) стоки. Съдружници в него са Слави Драганов, който е с неограничена отговорност и Николай Маринов- командитер.

Една от най-големите фирми, осъществяващи **търговия със сол** е „Аврамов & Цоков“. Тя е създадена през 1878 г. от съдружниците Кирил Д. Аврамов, Тома К. Цоков, Кръстю Т. Цоков и Митю К. Цоков като събирателно дружество. През 1902 г. то се преустроява. Причината за това е, че съдружниците Кирил Д. Аврамов, Тома К. Цоков и Митю Цоков излизат от управлението, а братята Кръстьо и Владимир Цокови поемат пасивите и активите на фирмата. Те продължават да се занимават със същата дейност – соларство, но и с банкови операции.

На 20 март 1904 г. Кирил Д. Аврамов прави дарение от 20 000 зл. лв., които има на разположение в търговската фирма „Аврамов&Цоков“, под попечителството на Димитър Цоков. Според неговото желание тази сума трябва да послужи за построяването на театрално и читалищно здание в града, което да носи името Еленка и Кирил Д. Аврамови. Изпълнението на завещанието се урежда според споразумението, сключено с братя Цокови, градското управление и сформирано специално за това настоятелство[9].

С **търговия на тютюн** се препитават малко свищовски фирми. За по-голямата част от тях продажбата на тютюн не е основен предмет на дейност. Някои притежават магазини и в тях продават разнообразни бакалски, колониални и други стоки.

И двете фирми, които осъществяват **търговията с катран,** са основани преди Освобождението и са активни и първите години на XX в. Това са фирмите на Георги Янев и „Йончо Аврамов“.

3. Заключение

Търговското съсловие е сред най-активните стопански категории в Свищов, като приносът му не се ограничава само до развитието на предприемачеството, а обхваща и обществения, политическия и културно-просветния живот на града. Представители на търговското съсловие участват в работата на градската община, като някои от тях застават начело на общинското управление, а други са избирани за народни представители и участват в дейността на Русенската търговско-индустриална камара. Натрупаните чрез търговската дейност капитали и общественият авторитет на търговците им позволяват да се утвърдят и като значими благодетели на града. С техни средства се подпомага развитието на училищното дело, читалището и благотворителните дружества, както и изграждането на църкви, с което те

[9] Ратник, IV, 163, 28 март 1904, с. 3, Ратник, IV, 166, 18 април 1904, с. 3.

допринасят съществено за културно-просветното и общественото развитие на Свищов.

Използвани източници

Български алманах за 1892 г. Пространен годишен сборник, С. 1893.

Български алманах за 1893 г. с портрети и картини в текста. С., 1893.

Български алманах за 1894 г. с 125 портрети, типове и носии в текста. III, С.,1894.

Български алманах за 1895 г., IV. С., 1895.

Български алманах за 1896 г. Илюстрован с 75 портрети и фигури в текста. С.,1896.

Български алманах за 1897 г. Илюстрован с 95портрети в текста. С., 1897.

Български алманах за 1897 г., Илюстрован с 95 портрети в текста, С.,1897.

Български алманах за 1902-1903 г., С., 1902 г.

Български алманах за 1911 г. Издание на Я. Икономов, Ат. Дамянов § С-ие, С., 1911.

Атанасова, Св. (2019) Кризи и възможности за развитие: Из стопанските практики на българските търговци от втората половина на XIX в. – В: Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания, Т. IV, Кризи и стопанско развитие през вековете, Варна, с.119-131.

Вачева, Е. (2018) Свищовските възрожденски търговци в следосвобожденска България, - В: Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания. Т. III, Институциите и българското стопанско развитие през вековете, Варна, с. 332-342.

Ганчев, Ст. (1929), Свищов (принос за историята му). Свищов, Печатница „П. А. Славейков“.

Маринова, М. 2016) Към въпроса за промяната в ролята на река Дунав и на крайдунавските градове във външната търговия на България (1878-1912), - В: Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания. Т. I, Градското стопанство в българските земи през вековете. Варна, с. 365-386

Маринова, М. Е. Вачева, (2018) Из историята на търговията и банковото дело, Икономика 21, Междууниверситетско списание, VIII, (2,) 51-130.

Маринова, М. (2019) Износът на зърнени храни от Свищов в контекста на „дългата депресия“ от 1873-1896 г. - В: Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания. Т. IV, Кризи и стопанско развитие през ековете, Варна, 2019, с. 345-360.

Николова, Ю. Достойно есть. Свищов през деветнадесетия век и първото десетилетие на XX век. Личности-събития-факти. С., 2008.